

საქართველო დეფოლტის საფრთხის მოლოდინში

თავდაპირველად ტერმინი „დეფოლტი“ მხოლოდ სახელმწიფო და ჯორჯორატიული თამასუქების ემისიასა და ბრუნვასთან მიმართებაში გამოიყენებოდა და ემიტენტის მიერ პროცენტებისა და სესხის თანხის გადახდაზე აღებული ვალდებულებების შესრულებაზე უარის თქმას გულისხმობდა.

შემდგომში ფინანსური ურთიერთობების განვითარების კვალდაკვალ, ამ ტერმინის მნიშვნელობა გაფართოვდა. დღეს დეფოლტი განიხილება, როგორც მსესხებლის საგადასახდელი ვალდებულებების დარღვევა კრედიტორის წინაშე, მისი უნარობა დროულად განახორციელოს გადახდები სავალო ვალდებულებებზე ან შეასრულოს ნასესხობის ხელშეკრულების სხვა პირობები. ფართო გაგებით, დეფოლტი ნიშნავს სავალო ვალდებულებებზე ნებისმიერი სახით უარის თქმას.

სუვერენული დეფოლტი არ შეიძლება ჩაითვალოს განსაკუთრებულ მოვლენად, რამდენადაც იგი პრაქტიკაში ხშირად გამოიყენება. ევროპის სახელმწიფოთა არსებობის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე ხშირად გამოიყენებოდა დეფოლტების გამოცხადების პრაქტიკა. გადახდისუუნარობის შესახებ განცხადება არ გაუკეთებიათ მხოლოდ ბელგიასა და სკანდინავიის ქვეყნებს. ძლიერმა ავსტრია-უნგრეთის იმპერიამაც კი XIX საუკუნეში ხუთჯერ გამოაცხადა დეფოლტი, ხოლო, ესპანეთმა თავისი ფინანსური უუნარობა აღიარა რვაჯერ. XIV-XVIII საუკუნეებში საფრანგეთმა რვაჯერ უარი განაცხადა თავისი ვალების გადახდაზე და „ლიდერიც“ კი გახდა ევროპაში დეფოლტების რაოდენობის მხრივ. 1971 წელს აშშ-ში ადგილი ჰქონდა ფარულ დეფოლტს, როდესაც დოლარმა მნიშვნელოვანი დეფლაცია განიცადა. ეს მოხდა მას შემდეგ, რაც აშშ-ს მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება საზღვარგარეთ ბრუნვაში მყოფი დოლარების ოქროში კონვერტაციის შეწყვეტის თაობაზე. **ცნობილია, რომ 1970-იანი წლების ბოლოსათვის დოლარმა გერმანულ მარკასთან მიმართებაში დაკარგა თავისი ღირებულების ნახევარი, ხოლო იაპონური იენის მიმართ კი გაიფხვრა მესამედით.**

უკანასკნელი სამი ათეული წლის განმავლობაში ღარიბ და განვი-

თარებად ქვეყნებში გახშირდა დეფოლტის პრაქტიკა, რაც დაკავშირებულია ამ ქვეყნების ბიუჯეტების უუნარობასთან – მოემსახურონ დიდი ოდენობით დაგროვილ საგარეო ვალს. დეფოლტი შიდა და საგარეო ვალზე 80-მდე ქვეყანამ გამოაცხადა. **გახშირებული დეფოლტების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია დაკრედიტების თანამედროვე საერთაშორისო სისტემა.** საქმე იმაშია, რომ განვითარების სხვადასხვა დონეზე ქვეყანაში წარმოქმნის თავისუფალი კაპიტალის სიჭარბეს, რომელიც ეძებს დაბანდების არეალის გაფართოებას, ხოლო, დანარჩენი ქვეყნები მიმართავენ დიდ ძალისხმევას საჭირო სესხების მოსაზიდვად. მსოფლიო ბაზარზე, სადაც ძირითადი გამსესხებლებია ფინანსურად მდიდარი ქვეყნები, სესხების აღების გამარტივებული მექანიზმის შედეგად განვითარებადი ქვეყნები იღებენ უზარმაზარ ვალებს, რომლებსაც ისინი ვერ იხდიან. გამომდინარე აქედან, ბუნებრივია დასკვნა იმის შესახებ, რომ **თანამედროვე დეფოლტების წარმოქმნის მიზეზი სწორედ განვითარებული ქვეყნების ჭარბი კაპიტალია. თუმცა, ამაში არანაკლები წვლილი მიუძღვით სუსტად განვითარებულ მსესხებელ ქვეყნებსაც, რომლებიც დიდი ენთუზიზმით იღებენ ვალებს, მაგრამ არ შესწევთ უნარი ისინი ეფექტურად განკარგონ, რის გამოც ვერ უზრუნველყოფენ სესხის დაბრუნებას.**

ლია ელიაშვილი

ფინანსისტი, ექსპერტი

დღეისათვის მიმდინარე მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პირობებში პირველი ქვეყანა, რომელმაც გამოაცხადა, რომ მას ემუქრება სუვერენული დეფოლტი, იყო **ისლანდია**. მას მიჰყვნენ **უნგრეთი** და **ლატვია**. სრული გაკოტრება ემუქრებოდათ **არგენტინას, ეკვადორს, ფილიპინებს, მალაზიას, ტაილანდს, კოლუმბიას, თურქეთსა და უკრაინას**, რაზეც მიუთითებდნენ სსფ, მსოფლიო ბანკი, სააგენტო Moody's და სხვები. გასული წლის დასასრულს გაირკვა, რომ უნგრეთი იმყოფებოდა სრული გაკოტრების ზრღვარზე, ვინაიდან, მისმა საგარეო ვალმა 100 მლრდ. აშშ დოლარს მიაღწია, ხოლო, უახლოესი 12 თვის მანძილზე მას გადასახდელი ჰქონდა 32 მლრდ. ევრო, რის შესაძლებლობაც ქვეყანას არ გააჩნდა. 2009 წლის თებერვალში არგენტინამ უარი თქვა ვადაზე ადრე დაეფარა 6.7 მლრდ. აშშ დოლარის ვალი პარიზის კლუბის წინაშე. ასევე გასული წლის მიწურულს ლატვიამ განაცხადა, რომ იგი იმყოფებოდა სრული გაკოტრების რისკის წინაშე.

დეფოლტის ხშირი გამოყენებისგან მთავრობები თავს იკავებენ იმის გამო, რომ სახელმწიფოს მიერ დეფოლტის გამოცხადება სპობს მის საერთაშორისო რეიტინგს. მხოლოდ უბრალო მინიშნებაც კი სახელმწიფო დონეზე დეფოლტის მოახლოებაზე მყისიერად ლახავს ქვეყნის საერთაშორისო რეპუტაციას ინვესტორების თვალში და

აიძულებს მათ გაიტანონ კაპიტალი. დეფოლტის შემთხვევაში წარმოიქმნება ქვეყნის უცხოური აქტივების და საკუთრების დაპატიმრების საფრთხე. ამასთან, გამოცხადებული დეფოლტი საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებს აიძულებს გაატარონ უფრო მკაცრი საფინანსო პოლიტიკა დეფოლტის გამომცხადებელი ქვეყნის მიმართ. როგორც მსოფლიო პრაქტიკა აჩვენებს, დეფოლტის გამომცხადებელი ქვეყნის, როგორც საერთაშორისო პარტნიორის, იგნორირება გრძელდება მისი გამოცხადებიდან საშუალოდ 3-5 წელი.

დეფოლტის წარმოქმნას მრავალი ფაქტორი განაპირობებს, რომელთა შორის ყველაზე მთავარია მსხვილი სახელმწიფო ვალის წარმოშობა და მისი დადგენილ ვადებში დაფარვის შეუძლებლობა. სწორედ საგარეო ვალის მაღალი დონის მქონე ქვეყნები ზარალდებიან საკრედიტო კრიზისის პირობებში. მათ ელოდებათ ნამდვილი კრაზი მსოფლიო ბაზრებზე მკვეთრი რყევების პირობებში. თვით მექანიზმი, რომელსაც მიჰყავს სახელმწიფო დეფოლტის მდგომარეობამდე, ბევრად ნააგავს „საპნის ბუშტების“ გაბერვისა და სკდომის პროცესს. საქმე იმაშია, რომ მსესხებელი სახელმწიფოები შედარებით ადვილად ღებულობენ ფინანსურ სახსრებს საერთაშორისო სა-

ვალუტო ფონდიდან, მსოფლიო ბანკიდან, და განვითარებული ქვეყნების მსხვილი კერძო ბანკებიდან. სსფ-ს ექსპერტები ღარიბ ქვეყნებს აძლევენ რეკომენდაციებს ინვესტირების მოსაზიდად – შეპირდნენ მათ კრედიტზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთი. მაღალი შემოსავლის მოლოდინი მართლაც იზიდავს „ცხელ“ ფულს – საერთაშორისო სპეკულაციურ კაპიტალს, რომელიც მიგრირებს მთელს მსოფლიოში მოკლევადიანი და მაღალშემოსავლიანი დაბანდებების ძებნაში. ისინი ენთუზიზმით ყიდულობენ განვითარებადი ქვეყნების ფასიან ქალაქებს, თუმცა, ასეთ ქვეყნებში კაპიტალის შემოდინების პოზიტიური ეფექტი მოკლევადიანია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის საგარეო ვალების ზრდას ხშირად თან სდევს ჩინოვნიკების პირადი ინტერესები, ვინაიდან, მეტ წილ შემთხვევებში ნასესხები სახსრების მნიშვნელოვანი ნაწილი ვერ მიდის რეალურ ეკონომიკამდე და ილექება სახელმწიფო მოხელეების კერძო საბანკო ანგარიშებზე. ხოლო, როდესაც დგება მიმდინარე ვალების გადახდის დრო, სახელმწიფოს საკუთარი სახსრებით ვალდებულებების სრულად დაფარვა არ შეუძლია. შედეგად ამისა, იგი იძულებულია კვლავ მოიზიდოს ახალი დამატებითი სახსრები შიდა და გარე საფინან-

სო ბაზრებიდან. მხოლოდ ერთეულ ქვეყნებს ძალუძს თავისი ვალების ზრდის შეაჩერება, ან მათი მოცულობის შემცირება და რესტრუქტურირიზაცია.

მანამ, სანამ ქვეყნის ეკონომიკა ვითარდება მზარდი ტემპებით, რაც სესხების დაბრუნების გარანტირებული წყაროს არსებობის მანიშნებელია, კრედიტორები შეუზღუდავად აძლევენ სახელმწიფოს ახალ-ახალ კრედიტებს. მაგრამ მსესხებელ ქვეყანაში ეკონომიკური, ან პოლიტიკური არასტაბილურობის გამოვლენის პირველივე ნიშნებისას ნასესხობის მოცულობა მნიშვნელოვნად კლებულობს. ასეთ პირობებში გამსესხებულების რიცხვი მნიშვნელოვნად მცირდება, ხოლო, კრედიტზე პროცენტის სიდიდე არსებითად იზრდება. მსესხებელი ქვეყნის მსოფლიოს სამინაო და საგარეო ვალები იზრდება გეომეტრიული პროგრესიით. ფაქტიურად, დეფოლტის სპირალი უკვე გაირღვა და ქვეყნის გადახდისუნარიანობის დადგომა მხოლოდ დროის საკითხია.

ჩვეულებრივ, დეფოლტის ციკლში ბოლო წერტილს სვამს იგივე ნასესხობების თავისუფალი ბაზარი, რომელიც სათანადო პირობებს უქმნიდა ქვეყანას აელო ვალები. საბოლოოდ დგება მომენტი, როდესაც არავის არ უნდა ასესხოს კრიზისში მყოფ სახელმწიფოს, ზემოაღნიშნული პროცენტების პირობებითაც კი, და, ვინაიდან, ქვეყანას აღარ გააჩნია მიმდინარე სახსრები ვალების რეფინანსირებისთვის, მთავრობა აცხადებს დეფოლტს. დეფოლტის დადგომისას „საპნის ბუშტი“ სკდება. მას მოსდევს ვალების ერთი ნაწილის რესტრუქტურირიზაცია და მეორე ნაწილის ჩამოწერა, რაც აზარალებს იმ მსესხებლებს, რომლებმაც ვერ მოასწრეს ნაყიდი ვალდებულებების გაყიდვა. ამით დეფოლტის ციკლი მთავრდება.

სწორედ ამ სცენარით მოხდა საქართველოში უკანასკნელი 15 წლის მანძილზე დეფოლტები. მათგან ყველაზე საყურადღებოა 1998 და 2003 წლის დეფოლტები. 1998 წელს დეფოლტი განვითარდა უმძიმესი ფინანსური და ფისკალური კრიზისის ფონზე, საგადასახადო შემოსავლები მკვეთრად დაეცა, საბიუჯეტო დეფიციტმა მშპ-ს 2.7%-ს მიაღწია. ინფლაციამ წლის ბოლოსათვის 12.1%

შეადგინა. მიმოქცევაში ფულის მასის შემცირების მიუხედავად ვერ იქნა მიღწეული შიდასავალუტო ბაზრის კონიუნქტურის გაუმჯობესება, შედეგად ეროვნული ბანკი იძულებული გახდა შეენეცხა ინტერვენციები თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე და მოეხდინა ლარის დეველვაცია. მშპ-ს ზრდა შემცირდა 2%-მდე, იმპორტმა ექსპორტს გადააჭარბა 461.3%-ით, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მხარდაჭერით და ინიციატივით ქვეყნის საგარეო ვალმა 1,8 მლრდ. აშშ დოლარს მიაღწია, რამაც მშპ-ს 49% შეადგინა. საქართველო გახდა გადახდისუნარი როგორც შიდა ვალების მიხედვით (რომელთა მოცულობა 140 მლნ. ლარს გაუტოლდა და მშპ-ს 3% შეადგინა), ასევე, საგარეო ვალების მიხედვითაც, რომელთა 32% მოგვიანებით რესტრუქტურისებულ იქნა. პრაქტიკულად იგივე განმეორდა 2003 წელსაც, როდესაც საქართველოს არ შეეძლო თავისი საგარეო ვალების მომსახურება და ფაქტურად იმყოფებოდა დეფოლტის მდგომარეობაში. სსფ უარს ამბობდა დახმარებოდა საქართველოს პარიზის კლუბის წინაშე, რაც ნიშნავდა, რომ არ მოხდებოდა ვალების რესტრუქტურისაც და ქვეყანა აღმოჩნდებოდა ფინანსური კრახის წინაშე. დახმარების სანაცვლოდ სსფ მთავრობისაგან ითხოვდა სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შემცირებას, საგარეო ვალის გადახდის გრაფიკის დაცვას, ფულის გათეთრების წინააღმდეგ კანონის მიღებას. ამ დროისათვის ქვეყნის საგარეო ვალის საერთო მოცულობა 5-ჯერ აღემატებოდა სახელმწიფო ბიუჯეტის მოცულობას და შეადგენდა 1.7 მლრდ. აშშ დოლარს (მშპ-ს 45%), საშინაო ვალმა მშპ-ს 19%, ხოლო ბიუჯეტის დეფიციტმა კი - 2.8% შეადგინა.

საქართველოს მთავრობა ორივე შემთხვევაში მზად იყო გამოეცხადებინა დეფოლტი, რომ არა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, რომელმაც გარკვეული პირობების შესრულების სანაცვლოდ უხვად დააკრედიტა საქართველო დამატებით ახალი ვალებით ძველი ვალების მოსამსახურებლად, ისევე, როგორც მან ეს მრავალჯერ გააკეთა სხვა განვითარებად ქვეყნებში კრიზისის დროს. ამგვარი სავალ პირამიდების შედეგია პე-

რიოდული დეფოლტები, რომლებმაც საქართველოში მიიღო სისტემატური ხასიათი.

დეფოლტების 5-წლიანი ციკლის ტრადიცია არც ამჯერად დაირღვა და დღესაც საქართველო იმყოფება დეფოლტის ზღვარზე. საქართველოში დღეისათვის ჩამოყალიბდა დეფოლტის წინაპირობები. ეკონომიკის ლიბერალიზაცია განხორციელდა ადგილობრივი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის გათვალისწინების გარეშე, რამაც გამოიწვია იმპორტის მკვეთრი ზრდა. უმძიმესი ეკონომიკური კრიზისის ფონზე იმპორტმა ექსპორტს 2009 წლის აპრილისთვის გადააჭარბა 348.4%-ით. ამას ასევე ხელი შეუწყო ეროვნული ბანკის გაუზრუნველმა ანტიინფლაციურმა პოლიტიკამ და ლარის გაუმართლებელმა ხელოვნურმა გამყარებამ. ინფლაციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში ეროვნულმა ბანკმა მკვეთრად შეამცირა მიმოქცევაში არსებული ფულის მასა. ამას მოჰყვა იპოთეკური დაკრედიტების მნიშვნელოვანი შემცირება, რის შედეგადაც ჩამოიშალა სამშენებლო სექტორი და უძრავი ქონების ბაზარი. საშიშ სიდიდეს მიაღწია სავაჭრო და საგადასახდელო ბალანსის დეფიციტმა, 2009 წლის დასაწყისისთვის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტმა 2.9 მლრდ. აშშ დოლარს მიაღწია, რაც მშპ-ს 22.5% შეადგენს. ამ დეფიციტის დაფარვა ხდება მეტწილად გარე დაფინანსების ხარჯზე. უცხოური კაპიტალდაბანდებების სტრუქტურაში დიდია პორტფელური ინვესტიციების წილი, რაც არის კაპიტალის გადინების უცილობო პირობა ეკონომიკური სიატუაციის დაძაბვის ფონზე, ხოლო, საკუთრივ სახსრები მიემართება არა წარმოებაში, არამედ, გამოიყენება ფინანსური სპეკულაციებისთვის. უცხოური კრედიტების მასიურმა შემოდინებამ სახელმწიფოს მთლიანი საგარეო ვალი გაზარდა მშპ-ს 57.5%-მდე და მისი მომსახურების ხარჯები მძიმე ტვირთად დაანვა ეკონომიკას.

კრიზისის პირობებში ქვეყნიდან კაპიტალის გადინებამ შეადგინა 1.4 მლრდ. დოლარი, მოსახლეობამ დაიწყო კონვერტირებადი ვალუტის საქართველოს საფინანსო სისტემის გარეთ გატანა, გაიზარდა ფასების დონე, ხოლო ცხოვრების დონე და-

ეცა. 2009 წლის პირველ კვარტალში საქართველოს მთლიანმა საგარეო ვალმა 7,4 მლრდ. აშშ დოლარს მიაღწია. აქედან 2,8 მლრდ. აშშ დოლარი სახელმწიფო ვალია, დანარჩენი კი ეკონომიკის.

ფაქტობრივად, თუ არ მოხდა ეკონომიკის პოზიტიური შემობრუნება, საქართველოს დეფოლტამდე სულ რამდენიმე ნაბიჯი ამორებს. ამ გარემოებას რამდენიმე მიზეზი უდევს საფუძვლად. პირველი, ეს არის საქართველოს ბიზნეს-სტრუქტურების დიდი დავალიანება უცხოელი კრედიტორების წინაშე. ეს ეხება როგორც კორპორატიულ სექტორს, რომლის საგარეო დავალიანება 2.7 მლრდ. აშშ დოლარია, ასევე ფინანსურ სექტორსაც, რომლის საგარეო დავალიანება 1.9 მლრდ. აშშ დოლარს შეადგენს, რომ აღარაფერი ვთქვათ შიდა დავალიანებაზე მოსახლეობის ანაბრების და მათზე დარიცხული პროცენტების სახით. ეს საგარეო დავალიანებები წარმოიქმნა საკრედიტო ბუმის ციკლ-ცხელების პერიოდში, როდესაც ბანკებმა, შიდა ფინანსური რესურსების უკმარისობის გამო, ისესხეს ფინანსური სახსრები საერთაშორისო საფინანსო ბაზრებზე და ისინი წარმართეს მოსახლეობის სამომხმარებლო დაკრედიტებაზე. დაგროვილი საგარეო დავალიანება განპირობებულია როგორც გრძელვადიანი ბიზნეს-პროგრამების რეალიზაციის მცდელობით, ასევე დიდი ოდენობით სამომხმარებლო პირამიდების აგებით, რაც დაკავშირებული იყო დასავლეთის ფინანსური სტრუქტურების შედარებით იაფი სახსრების გამოყენებასთან და სხვა ფაქტორებთან. შედეგად საქართველოში ჩამოყალიბდა სიატუაცია, როდესაც ეკონომიკური ზრდის ტემპების ვარდნასთან ერთად შემცირდა შემოსავლიანობა და წარმოიქმნა ახალი რისკები, დაკავშირებული გლობალურ ფინანსურ კრიზისთან. ასეთ პირობებში საქართველო დგას მსესხებლების გადახდისუნარიანობის დადგომის რეალური საფრთხის წინაშე, რაც განპირობებულია კრედიტების დაბრუნების ფორსირებული მოთხოვნების წარმოქმნით.

მეორე, ეს არის საფინანსო ბაზარზე ფართოდ გავრცელებული სპეკულაციების პრობლემა. საქართველოს საფინანსო ბაზარზე

დამატებით შემოვიდა კაპიტალი, რომელიც საკმაოდ წარმატებულად თამაშობს ლარის კურსის ცვლილებებზე, განსაკუთრებით, თუ ეს ცვლილებები წინასწარ ცნობილია დაინტერესებული პირების ვინაობის შესახებ. ამან ხელი შეუწყო ფინანსური დისბალანსის წარმოქმნას, რომლის შედეგადაც გადახდისუუნარობის ზრდა.

დამატებით, ეს არის არასახარბიელო მდგომარეობა შიდა ბაზარზე. რეალური შემოსავლების გაყინვისა და შემცირების, ასევე, ფულისა და კრედიტების გაძვირების კვალდაკვალ საქართველო აღმოჩნდა შიდა კრედიტებზე არგადახდების საფრთხეში, ანუ, უხეშად რომ ვთქვათ, სამომხმარებლო პირამიდებმა დაიწყეს დაშლა.

ამგვარად, ზემოაღნიშნული სამი ინდიკატორი არის მიზეზი იმისა, რომ საქართველოს კორპორატიული და ფინანსური სექტორი გახდეს უუნარო დადგენილ ვადაში დაფაროს საგარეო კრედიტები. მთლიანობაში დღეისათვის საქართველოს საფინანსო-კორპორატიული სექტორის დავალიანება შეადგენს 4,6 მლრდ. აშშ დოლარს. რატომ უნდა, ამ კრედიტების ვადიანობა სხვადასხვაა, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ ქვეყანას არ გააჩნია სახარბიელო ფინანსური მდგომარეობა, ადგილი აქვს სამომხმარებლო პირამიდების კრიზისს, იქმნება საკმაოდ რთული მდგომარეობა ლარის გამყარებასთან დაკავშირებით, არსებული შიდა

ფინანსური კრიზისი შეიძლება გადაიქცეს სუვერენულ დეფოლტად. გარდა ამისა, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ იზრდება პოლიტიკური რისკები, უარესდება საქართველოს საკრედიტო რეიტინგები, იზრდება საგარეო კრედიტების დაბრუნებაზე ფორსირებული მოთხოვნა და საკურსო პოლიტიკა გამოიყენება როგორც სოციალური პოპულიზმის ელემენტი, დეფოლტის საფრთხე საკმაოდ რეალურია.

საქართველოს დეფოლტის შედეგები შეიძლება იყოს ძალიან ნეგატიური: ცხოვრების დონის კიდევ უფრო დაბლა დაცემა, საბანკო სისტემისადმი ნდობის სრული დაკარგვა და მისი კრაზი, მთლიანი საფინანსო სისტემის კოლაფსი, კრიმინალური ეკონომიკის გაძლიერება, ქვეყნიდან კაპიტალის გადინება ოფშორულ ზონებში, მასობრივი გაუკოტრებები და უარის თქმა აღებულ ვალდებულებებზე, სოციალური დაძაბულობის ზრდა, დამნაშავეობის მასშტაბების გაფართოება, კონფლიქტები რეგიონებში და მზარდი დაძაბულობა, ხელისუფლების შეცვლის მოთხოვნა იმის გამო, რომ იგი ვერ გაუმკლავდა კრიზისულ სიტუაციას.

დღევანდელ ეტაპზე საქართველოს შეექმნა ფინანსური და ეკონომიკური პრობლემები. სახელმწიფომ მოკლე დროში მოახერხა მცირე ქვეყნისთვის ასტრონომიული საგარეო ვალის აღება, რომელიც უახლოეს სამ წელიწად-

ში 10 მლრდ. დოლარს მიაღწევს. ქვეყნის ვალების ზრდას აქტიურად ეწყობენ ხელს საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები. როგორც გასულ წლებში, ასევე დღესაც სახელმწიფო ბიუჯეტის საკმაოდ დიდი ნაწილი ივსება უცხოური კრედიტებით და გრანტებით. ამ მიზნით 2008 წლის 22 ოქტომბერს დონორთა ბრიუსელის კონფერენციის გადაწყვეტილებათა ფარგლებში საქართველოსთვის გამოყოფილი 4,5 მლრდ. აშშ დოლარიდან 700 მლნ. აშშ დოლარამდე სახელმწიფო ბიუჯეტში ჩაირიცხება. ამას კიდევ დაემატება 260 მლნ. ლარის სახაზინო ვალდებულებები, რომლებსაც იძულებით-ნებაყოფლობითი წესით შეისყიდიათ საქართველოში მოქმედი კომერციული ბანკები. და ეს იმის ნაცვლად, რომ სახელმწიფოს შეექმნა ბანკებისთვის დამატებითი ლიკვიდობის წყაროები, რათა მათ არ აეღოთ უცხოური სესხები. საყურადღებოა, რომ უცხოეთიდან მიღებული სესხებით კომერციული ბანკები აკრედიტებდნენ საქართველოს მოსახლეობას ოთხმაგ პროცენტებში. ეს კრედიტები ასაზრდოებდა სამშენებლო, სავაჭრო და ტურისტულ სექტორებს, იპოთეკას და სამომხმარებლო სფეროს. ახლა, როდესაც ეს წყარო შეიზღუდა, საბანკო სექტორს შეექმნა საკრედიტო რესურსების პრობლემა, რამაც კიდევ უფრო გაამწვავა კრიზისული სიტუაცია ეკონომიკაში. თუმცა, მოსალოდნელია, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, სხვა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები და დონორი ქვეყნები გამოძებნიან სახსრებს ბიუჯეტის გარღვევის დასაფინანსებლად, ხოლო, ეკონომიკის რეალური სექტორის დაფინანსება უნდა უზრუნველყონ კომერციულმა საფინანსო სტრუქტურებმა. ხატოვანად რომ ვთქვათ, საქართველო ამჟამად გადაიქცა ფინანსურ ნარკომანად. იგი მყარად მოჯდა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების ფინანსურ ინექციებზე და თანდათანობით, მაგრამ განუხრელად ვარდება ეკონომიკურ კომაში.

შეიძლება ითქვას, რომ სსფ-ს „ზრუნველობით“ საქართველოში ჩამოყალიბდა მახინჯი, სიცოცხლისუუნარო ეკონომიკა,

ორიენტირებული იმპორტსა და საგარეო ნასესხობებზე. ეკონომიკური ზრდა ძირითადად განპირობებული არის დასავლეთის დაფინანსებით, ამასთან, ეს მძლავრი დაფინანსება მიდის არა რეალური სექტორის სტრატეგიულ განვითარებაზე, არამედ, მყისიერად მოიხმარება და ნიავედება. ეს არის შედეგი მონეტარული ლიბერალიზმის პოლიტიკისა, რომელიც გახდა დოგმა ქვეყნის სახელისუფლებო ეკონომიკურ სექტორში. ბევრი წარმოება დაიხურა ისე, რომ არ ყოფილა მათი მოდერნიზაციის მცდელობაც კი. საქართველოს სასურსათო და მედიკამენტურმა დამოკიდებულებამ თითქმის 100%-ს მიაღწია.

პრაქტიკულად ყველა ქვეყანა, რომელმაც უახლესი ისტორიის მანძილზე გამოაცხადა, ან იდგა დეფოლტის გამოცხადების ზღვარზე, უსიტყვოდ ასრულებდა

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციებს ქვეყნის ეკონომიკის რეფორმირების თაობაზე. როგორც ირკვევა, პრაქტიკულად არც ერთ ქვეყანას არ მოუტანა სიკეთე სსფ-ს რეცეპტებმა ის პოზიტიური შედეგები, რომლებიც მოსალოდნელი იყო. მაგალითად, არგენტინა სსფ-ს რეკომენდაციებით და მისი უშუალო ხელმძღვანელობით გატარებული ეკონომიკური რეფორმების შედეგად გახდა საერთაშორისო ინვესტორებისა და სპეკულანტების გამდიდრების არენად. ასეთი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად სახელმწიფო ვალი გაიზარდა 130 მლრდ. აშშ დოლარამდე და ქვეყანა 2001 წელს იძულებული გახდა გამოეცხადებინა დეფოლტი. სსფ-მ კი ამის შემდეგ არგენტინას შეუწყვიტა 1.3 მლრდ. დოლარის მხარდაჭერა. შედეგად ვერ შესრულდა ბიუჯეტი და ქვეყანა იძულებული გახდა მკვეთრად შეემცი-

რებინა სოციალური და საბიუჯეტო მუშაკებისთვის გადასახდელები. შედეგად მოსახლეობის ცხოვრების დონე მკვეთრად დაეცა, ხოლო, უმსხვილესი კომპანიები აღმოჩნდა უცხოური კაპიტალის კონტროლქვეშ. მეორე თვალსაჩინო მაგალითია სომალი, რომლის არქაული ეკონომიკა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებმა ფინანსური მხარდაჭერითა და გაცემული კრედიტებით მიიყვანეს სრულ კრახამდე. ქვეყანა, რომელიც ახდენდა კვების პროდუქტების ექსპორტს ქუვეიტში, საუდის არაბეთსა და არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებში, აღმოჩნდა სიღარიბის ზღვარს მიღმა და საყოველთაო შიმშილის წინაშე. დღეს სომალელების, რომლებმაც იგემეს ეკონომიკის ლიბერალიზაციის ყველა “სიამოვნებები”, ძირითადი ბიზნესი მეკობრეობაა.

აშკარაა, რომ სსფ-ს რეცეპტები სარგებელს აძლევენ მხოლოდ მის ფაქტიურ მფლობელებს. ჯერ კიდევ ცნობილმა მკვლევარმა ფ. ლისტმა თავის გახმაურებულ ნაშრომში „დიდი სივრცეების ეკონომიკა“ მკაფიოდ და არგუმენტირებულად უჩვენა, რომ თავისუფალი ვაჭრობის, საბაჟო გადასახადების მაქსიმალური შემცირების და ზღვრული საბაზრო ლიბერალიზაციის პრინციპების საყოველთაო და ტოტალური გავრცელება პრაქტიკაში აძლიერებს იმ საზოგადოებას, რომელიც დიდი ხანია და წარმატებით ადგას საბაზრო გზას. მაგრამ, ამასთან ერთად, ეკონომიკურად და პოლიტიკურად ასუსტებს იმ საზოგადოებას, რომელსაც ჰქონდა სხვა სამეურნეო ისტორია და განვითარებულ ქვეყნებთან საბაზრო ურთიერთობებში შევიდა მაშინ, როდესაც მისი შიდა ბაზარი იმყოფება ჩანასახოვან მდგომარეობაში.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე ვიმედოვნებთ, რომ დადგება დრო, როდესაც საქართველო გახდება რეალურად დამოუკიდებელი სახელმწიფო, რომელსაც შესწევს უნარი საკუთარი ინტელექტუალური ძალებით განახორციელოს ქვეყნის ეკონომიკის მართვა და დაამყაროს მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან ურთიერთხელსაყრელი საგარეო-ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობები.